

**การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาวัตถุดิบและกระบวนการผลิต
ให้ได้มาตรฐานในผ้าทอพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี : ระยะเวลาสั้น**
**Participatory Action Research in the Standardization of Row Material
and Production Techniques of Native Textile in Suphanburi Province :**
Investigation

นุจิรา รัตมีไพบูลย์¹ และ สุพรรณ สมไทย²
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต^{1,2}
E-mail: nujira_ras@dusit.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานการผลิต และศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาวัตถุดิบ และกระบวนการผลิตผ้าทอพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือผู้ผลิตผ้าทอพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี จากการศึกษาพบว่า มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าจำนวน 15 กลุ่ม ผู้นำกลุ่มทอผ้าทุกกลุ่มเป็นสตรี และส่วนใหญ่สมาชิกเป็นสตรีมีอายุ 40-49 ปี สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมจากการประกอบอาชีพหลักที่ทำ การเกษตร รายได้เฉลี่ย 2,500-3,400 บาทต่อเดือน สภาพปัจจุบันของการผลิตพบว่าส่วนใหญ่ไม่ผลิต เส้นใยและเส้นด้าย ซ้อมเส้นด้ายที่ข้อมือแล้วมาทอผ้า ทุกกลุ่มใช้เส้นด้ายจากใยสังเคราะห์มากที่สุด ผ้าทอมีความหลากหลายตามกลุ่มชาติพันธุ์และการเรียนรู้การทอจากบรรพบุรุษ การทอมีทั้งผ้ามัดหมี่ ผ้าจิด ผ้าจก ผ้าทอ 2, 3, 4, 6 และ 8 ตะกอก ปัญหาที่พบทุกกลุ่มทอผ้าคือ ขาดเงินทุนหมุนเวียนสำหรับ ซ้อมวัตถุดิบและรับซื้อผ้าจากสมาชิก ปัญหารองลงมาคือ ไม่มีตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่แน่นอน และขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ABSTRACT

This research was intended to collect data and study the current situation and problems of raw material and the production of native textiles weaving in Suphanburi province. Population were native textiles producers. The research found that, there were 15 groups of native textiles weaving. All groups had a woman leader and mostly members of group were female at 40-49 years old, their education were lower at level 6 of primary school. Mainly occupation was agriculture and supplementary job was native textiles weaving. Average income was 2,500-3,400 bahts per month. The finding found that the weaving

production situation had been changed. Fibers and yams were not produced by local people. All groups used dyeing yams from synthetic fiber and dyeing yams were bought from agent. There were many types of native textiles weaving such as Khmit fabrics, Joak fabrics, 2, 3, 4, 6 and 8 harness fabrics of weaving. Type of native textiles weaving depended on ethnic and hand me down from ancestors. The major problems of weaving group were lack of reserved capital for raw material supplying and buying products from members. The minor problems were unreliable market groups in order to distribute the products and lack of product development knowledge.

บทนำ

ผ้าทอพื้นบ้านมีความสำคัญต่อวิถีชีวิต และเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ผ้าทอพื้นบ้านมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรม (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ และคณะ, 2536, หน้า 83) สิ่งเหล่านี้ เป็นองค์ประกอบและเป็นข้อกำหนดการเลือกใช้วัตถุดิบ กรรมวิธีผลิต ตลอดจนลวดลาย สี สัน และ รูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่าและสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ การสืบทอดวัฒนธรรมของการทอผ้า เป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดเพื่อผลิตผ้าไว้ใช้ในครอบครัว แต่การเรียนรู้การผลิตผ้าทอพื้นบ้านต้องใช้ ความพยายามและอดทน เนื่องจากการทอผ้ามีกรรมวิธีที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน ประกอบกับปัจจุบัน การทอผ้าเป็นเพียงอาชีพเสริม ทำให้การทอผ้าพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการพัฒนาอย่าง จริงจัง ผลผลิตมีปริมาณและคุณภาพไม่แน่นอน แตกต่างจากการผลิตผ้าในระบบอุตสาหกรรมที่นำ เทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาช่วยในระบบการผลิตและการพัฒนาวัตถุดิบ กระบวนการผลิต และ ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ทั้งในด้านคุณภาพและ ประโยชน์ใช้สอย จากสภาพปัญหาของการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านที่พบคือ การขาดแคลนวัตถุดิบ เมื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์คุณภาพไม่ได้มาตรฐานและรูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่มีความหลากหลายทำให้ไม่ เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ผู้ผลิตขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ นโยบายของรัฐบาลขาดทิศทางและ การวางแผนสนับสนุนครบวงจรอย่างจริงจัง จากปัญหาการผลิตผ้าทอพื้นบ้านทำให้มีผลกระทบต่อ การพัฒนาประเทศ ถึงแม้ว่าจะเป็นการผลิตในระดับชุมชน ดังนั้นการที่รัฐบาลได้หาแนวทาง แก้ปัญหาโดยมุ่งเน้นการพัฒนาในระดับรากหญ้าตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ให้เกิดความยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและยกระดับคุณภาพชีวิต โดย กำหนดคน โอบายในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผ้าทอพื้นบ้านเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่ได้รับการ สนับสนุน เพื่อเป็นแนวทางในกระบวนการ พัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีรายได้ จากการนำทรัพยากรและภูมิปัญญามาพัฒนาการผลิต ทำให้เศรษฐกิจแต่ละชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทอผ้า ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีการทอผ้าของกลุ่มคนไทเชื้อสายลาวครั้ง

และลาว โซ่ง (แพทรีเซีย ซีสมเมน แน่นหนา และวิณี พานิชพันธ์, 2536, หน้า 39) ผ้าทอพื้นบ้านแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันตามวัตถุดิบ การทำให้เกิดสี อุปกรณ์การผลิต กระบวนการทอ และการกำหนดลวดลาย โดยมีเอกลักษณ์เกิดจากการสืบทอด (ศิลปากร, มหาวิทยาลัย, 2543, หน้า 13) และการทอผ้าพื้นเมืองประสบปัญหาในด้านการรวมกลุ่มไม่เข้มแข็ง ขาดศักยภาพในการพัฒนาลวดลาย แปรรูปผลิตภัณฑ์ไม่ตอบสนองความต้องการของตลาด ขาดตลาดรองรับผลผลิต และไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ศิลปากร, มหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 13) การพัฒนาต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตมีโครงการจัดตั้งที่จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ตระหนักถึงปัญหาและต้องการมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาผ้าทอพื้นบ้าน รวมถึงการสร้างองค์ความรู้เพื่อชุมชน ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของการผลิตผ้าทอพื้นบ้าน ในจังหวัดสุพรรณบุรีภาพปัจจุบันและปัญหาการผลิตผ้าทอพื้นบ้านตั้งแต่วัตถุดิบ กระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปและบรรจุภัณฑ์ เพื่อนำข้อมูลมาสรุปปัญหาการผลิตและหาแนวทางแก้ไขปัญหาก่อนที่จะนำผ้าทอพื้นบ้านไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ผ้าทอที่มีคุณค่าเมื่อมีการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านได้อย่างต่อเนื่อง เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและเป็นการผลิตที่ยั่งยืนอันรากฐานที่แข็งแกร่งในการพัฒนาประเทศด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานการผลิตผ้าทอพื้นบ้านของกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาวัตถุดิบและกระบวนการผลิตผ้าทอพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการผลิต สภาพปัจจุบันและปัญหาของการผลิตผ้าทอพื้นบ้านครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ผลิตผ้าทอพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นผู้นำกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ขึ้นบัญชีสินค้าชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผ่านกระบวนการประชาคมปี 2546 จากการสอบถามข้อมูลจากอุตสาหกรรมภาค 8 และการตรวจสอบข้อมูลจากพัฒนาชุมชนจังหวัดและพัฒนาชุมชนอำเภอต่างๆ พบว่า มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าและยังมีสมาชิกดำเนินการอยู่ มีจำนวน 15 กลุ่มดังนี้(1) กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่งก้านเหลือง ตำบลป่าสะแก

อำเภอเดิมบางนางบวช 2) กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่งแสม ตำบลหนองขาม อำเภอหนองหญ้าไซ 3) กลุ่มทอผ้าบ้านโปร่งมะม่วง ตำบลแจรงาม อำเภอหนองหญ้าไซ 4) กลุ่มทอผ้าบ้านทับผึ้งน้อย ตำบลวังคัน อำเภอคำชะอี 5) กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่ง ตำบลห้วยขมิ้น อำเภอคำชะอี 6) กลุ่มทอผ้าบ้านสระบัวดำ ตำบลหนองมะค่าโมง อำเภอคำชะอี 7) กลุ่มทอผ้าบ้านหนองสถานแตร ตำบลทะเลบก อำเภอคอนเจดีย์ 8) กลุ่มทอผ้าบ้านวัดเกาะ ตำบลวังหว้า อำเภอศรีประจันต์ 9) กลุ่มทอผ้าบ้านสำนักตะมา ตำบลสนามคลี อำเภอเมือง 10) กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่งดินดำ ตำบลบ้านไผ่ อำเภออุทุมพรพิสัย 11) กลุ่มทอผ้าบ้านขามใต้ ตำบลพลับพลาไชย อำเภออุทุมพรพิสัย 12) กลุ่มทอผ้าบ้านใหม่ดอนคา ตำบลดอนคา อำเภออุทุมพรพิสัย 13) กลุ่มทอผ้าคอนมะเกลือ ตำบลคอนมะเกลือ อำเภออุทุมพรพิสัย 14) กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง ตำบลจระเข้สามพัน อำเภออุทุมพรพิสัย และ 15) กลุ่มทอผ้าบ้านคอนมะนาว ตำบลคอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบการสังเกตลักษณะผ้าทอของกลุ่มทอผ้าในจังหวัดสุพรรณบุรี ทำการฝึกอบรมการสัมภาษณ์นักวิจัยและผู้ช่วยวิจัยก่อนการเก็บข้อมูลในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัย ตลอดจนข้อมูลผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์
2. การตรวจสอบข้อมูลด้วยการสอบถามจากหน้าที่ตามหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบข้อมูลนี้เพื่อตรวจสอบกลุ่มทอผ้า สถานที่ตั้ง ที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ ตลอดจนชื่อและนามสกุลของหัวหน้ากลุ่มทอผ้า

3. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

3.1 เตรียมการประสานพื้นที่ที่ศึกษา ได้ติดต่อผู้นำกลุ่มทอผ้าในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแจ้งและทำความเข้าใจให้กลุ่มทอผ้าและสมาชิกเข้าใจถึงโครงการวิจัย คณะผู้วิจัย และวัตถุประสงค์ที่จะเข้าไปในชุมชนเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

3.2 จำนวนประชากรที่ใช้ทั้งหมดเป็นกลุ่มทอผ้าที่อยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีจำนวน 15 กลุ่ม การคัดเลือกกำหนดให้เป็นกลุ่มทอผ้าที่มีสมาชิกและยังดำเนินการทอผ้าในระยะเวลาที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มทอผ้าทั้ง 15 กลุ่ม ด้วยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสังเกตมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเขียนเชิงพรรณนา

สภาพปัจจุบันของการผลิตผ้าทอพื้นบ้าน และปัญหาวัตถุดิบและกระบวนการผลิต และข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ใช้ค่าร้อยละและความถี่ สรุปข้อมูลโดยรวมของกลุ่มทอผ้าทั้ง 15 กลุ่ม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบันและปัญหาของการผลิตผ้าทอพื้นบ้าน ในจังหวัด สุพรรณบุรี ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 เพศ ผู้นำกลุ่มทั้งหมดเป็นเพศหญิงและสมาชิกเป็นเพศหญิงร้อยละ 86.66 ของกลุ่ม ทอผ้าทั้งหมดในจังหวัดสุพรรณบุรี

1.2 อายุ ผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่มีอายุมาก และสมาชิกมีทั้งผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชนไม่เรี่ยรู้ การทอผ้า

1.3 การศึกษา สมาชิกกลุ่มผลิตผ้าทอพื้นบ้านร้อยละ 53.3 จบการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 รองลงมาคือ ร้อยละ 20 จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 6 และจบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 3 และมีเพียง ร้อยละ 6.7 ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี

1.4 อาชีพ อาชีพหลักของผู้นำกลุ่มผลิตผ้าทอพื้นบ้านร้อยละ 53.3 มีอาชีพทำนา รองลงมา คือร้อยละ 20 มีอาชีพทำไร่ และค้าขาย และมีเพียงร้อยละ 6.7 มีอาชีพรับจ้าง

1.5 จำนวนสมาชิก กลุ่มผลิตผ้าทอพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรีทั้งสิ้น 15 กลุ่ม มีจำนวน สมาชิกทั้งหมด 758 คน โดยกลุ่มทอผ้าบ้านวังทองมีสมาชิกสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 52.8 รองลงมาคือ กลุ่มทอผ้าบ้านหนองสถานแตง กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่งก้านเหลือง มีสมาชิกคิดเป็นร้อยละ 6.6 และ 5.7 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มทอผ้าบ้านสระบัวก่ามีจำนวนสมาชิกน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 1.1

1.6 รายได้ สมาชิกกลุ่มผ้าทอพื้นบ้าน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของสมาชิกเป็นอันดับ 1 อยู่ ระหว่าง 2,500-3,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมาคือ มีรายได้โดยเฉลี่ยน้อยกว่า 2,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.7 และสมาชิกมีรายได้เป็นอันดับ 3 และ 4 คือ มีรายได้ระหว่าง 3,500 – 4,400 บาท และมีรายได้มากกว่า 4,500บาท คิดเป็นร้อยละ 13.3 และ 6.7 ตามลำดับ

2. สภาพปัจจุบันของการผลิตผ้าทอพื้นบ้าน

2.1 วัตถุดิบ

2.1.1 เส้นใย การผลิตเส้นใยพบว่าไม่มีการปลูกฝ้ายเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบ เนื่องจากใช้ พื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวและทำไร่อ้อย แต่มีการปลูกต้นหม่อนสำหรับเลี้ยงไหมร้อยละ 13.3 ของ กลุ่มผลิตผ้าทอพื้นบ้านทั้งหมดในจังหวัดสุพรรณบุรี การเลี้ยงไหมต้องซื้อไข่ไหมจากบริษัทนำมาส่ง ปีละ 18 ครั้ง และเมื่อเลี้ยงจนได้รังไหมจะขายรังไหมกลับคืนให้บริษัท

2.1.2 เส้นด้ายที่ใช้ทอผ้าพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี 3 ประเภท ดังนี้

2.1.2.1 เส้นด้ายจากเส้นใยฝ้าย กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านใช้เส้นด้ายฝ้ายเป็นอันดับ 2 รองจากการใช้เส้นด้ายจากเส้นใยสังเคราะห์ โดยกลุ่มทอผ้าไม่ปลูกฝ้ายแต่ซื้อเส้นด้ายจากร้านจำหน่ายทั้งหมด

2.1.2.2 เส้นด้ายจากเส้นไหม มีการสาวไหมร้อยละ 6.7 ของกลุ่มผลิตผ้าทอพื้นบ้านทั้งหมดใน จังหวัดสุพรรณบุรี แต่กลุ่มผลิตผ้าทอพื้นบ้านใช้เส้นด้ายจากไหมเป็นอันดับ 3 การผลิตเส้นไหมได้จากรังไหมที่มีคุณภาพต่ำเหลือจากการขายรังไหมให้บริษัท ดังนั้นเส้นไหมจึงนำมาใช้เป็นเส้นด้ายพุ่ง อีกทั้งกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านยังขาดความรู้และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสาวไหมให้มีคุณภาพ ส่วนเส้นด้ายยีนกลุ่มทอผ้าจะซื้อจากร้านขายเส้นไหมเพราะมีความเหนียวและมีความยาวต่อเนื่อง

2.1.2.3 เส้นด้ายจากใยสังเคราะห์ทุกกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านใช้เส้นด้ายจากเส้นใยสังเคราะห์เป็นอันดับ 1 โดยกลุ่มทอผ้าไม่สามารถผลิตได้เองต้องซื้อเส้นด้ายจากร้านจำหน่ายทั้งหมด สามารถเลือกซื้อเส้นด้ายสีต่างๆ ได้โดยไม่ต้องนำมาย้อมเอง

2.1.3 สีย้อมเส้นด้ายหรือเส้น ใยในจังหวัดสุพรรณบุรีแบ่งได้เป็น 2 ชนิดดังนี้

2.1.3.1 สีธรรมชาติ มีการใช้สีธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 20 ของกลุ่มผลิตผ้าทอทั้งหมดในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการย้อมเรียนรู้จากมีวิทยากรและพัฒนากรมอาบรมให้ การย้อมส่วนใหญ่เพื่อใช้ผลิตเสื้อผ้าใช้ในพิธีกรรม

2.1.3.2 สีสังเคราะห์ มีการใช้สีสังเคราะห์คิดเป็นร้อยละ 53.3 ของกลุ่มทอผ้าทั้งหมดในจังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 อุปกรณ์และเครื่องทอผ้า

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน กลุ่มทอผ้าที่มีอุปกรณ์พร้อมในผลิตเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกมากคือ กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง กลุ่มที่มีสมาชิกน้อยมีอุปกรณ์ไม่พร้อม แต่เลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นทำอุปกรณ์การทอ อุปกรณ์ที่สามารถทำได้เองในท้องถิ่น คือแกนหลอดด้ายพุ่ง ไม้ไขว้ ไม้คล้องด้าย ไม้คันพั่ง ไม้ค้ำ ไม้ดาบ อัก หลา ระวง โน และกง

เครื่องทอผ้าที่ใช้ในการทอแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ กี่กระตุก และกี่พื้นบ้าน กลุ่มทอผ้านิยมใช้กี่กระตุก เพราะได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนในระยะเริ่มก่อตั้งกลุ่ม อีกทั้งกี่กระตุกสะดวกในเตรียมเส้นด้ายยีนได้มากถึง 70-80 หลา แต่มีราคาต่อเครื่องสูงคือประมาณ 15,000-20,000 บาท ส่วนที่พื้นเมืองกลุ่มทอผ้าสามารถทำได้เองในกลุ่ม ค่าวัสดุและค่าจ้างทำประมาณ 5,000 บาท แต่เตรียมเส้นด้ายพุ่งได้ประมาณ 8-10 หลา

3. ผ้าทอและผลิตภัณฑ์

3.1 การทอผ้าแบ่งได้เป็น 2 ชนิด ดังนี้

3.1.1 ผ้าผืน ที่มีการผลิตมีดังนี้ ผ้าสำหรับตัดชุด ผ้าขาม้า ผ้าคลุมไหล่ และผ้าสไบ สดกลาย ที่มีดังนี้ ผ้าพื้น ผ้าจิด ผ้าจก ผ้ามัดหมี่ ผ้า 2, 3, 4, 6 และ 8 ตะกอ ชนิดของผ้ามีดังนี้ ผ้าจากเส้นใยฝ้าย ผ้าจากเส้นไหม ผ้าจากเส้นใยเรยอน ผ้าจากเส้นใยพอลิเอสเตอร์ และผ้าจากเส้นใยอะคริลิก

3.1.2 ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ที่มีการผลิตมีดังนี้ ย៉าม เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า ผ้าถุง

3.2 บรรจุภัณฑ์ทุกกลุ่ม ใช้ถุงพลาสติก และมีบางกลุ่มใช้กล่องกระดาษใส่ผ้าทอ

3.3 คุณภาพการทอ แต่ละกลุ่มทอผ้ามีคุณภาพการทอหลายระดับขึ้นอยู่กับผู้ทอ ถ้าผู้ทอมีความเชี่ยวชาญเนื้อผ้าเรียบและมีความสม่ำเสมอตามไปด้วย ในระหว่างที่ทำการศึกษาอยู่นี้ ทุกกลุ่มทอผ้ากำลังดำเนินการยื่นคำขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากต่อสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดและสำนักงาน มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ปัญหาของการผลิตผ้าทอพื้นบ้าน มีดังนี้

1. ขาดแคลนแรงงานคนรุ่นใหม่ สมาชิกในกลุ่มทอผ้าส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป เด็กหรือเยาวชนในหมู่บ้านไม่สนใจการทอผ้า เมื่อเรียนจบการศึกษาภาคบังคับนิยมเข้าไปทำงานในกรุงเทพมหานคร หรือไปเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

2. ผ้าทอที่ทอเสร็จแล้วไม่สามารถขายได้ เนื่องจากวิธีการจัดการของกลุ่มจะรับซื้อผ้าทุกชิ้นที่เป็นผ้าทอทั้งผืน ในราคาเท่ากัน โดยไม่จัดกลุ่มคุณภาพสินค้าตามความสวยงามเรียบร้อย ทำให้สมาชิกไม่เกิดการพัฒนาฝีมือและทำให้ผ้าทอมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค กลุ่มจะเป็นผู้รับซื้อผ้าจากสมาชิกไว้ เมื่อขายผ้าทอ ไม่ได้ทำให้เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มลดน้อยลง

3. วัสดุที่ใช้ในการทอไม่เป็นที่ต้องการของลูกค้า ผ้าทอและผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ทอจากเส้นด้ายจากใยสังเคราะห์ ปัจจุบันลูกค้าต้องการใช้เส้นด้ายจากใยธรรมชาติจากเส้นไหม หรือเส้นด้ายฝ้าย

4. ขาดความรู้ในด้านเทคนิค ในการเตรียมเส้นด้าย อดีตรับงานทอจากกลุ่มทอผ้าที่ทำอยู่ก่อนแล้ว การเตรียมเส้นด้ายให้เรียบร้อยทออย่างเดียวกัน แต่เมื่อมาจัดตั้งกลุ่มมีปัญหาเรื่องของเส้นด้ายสีดก ทางกลุ่มได้แก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนไปใช้เส้นด้ายจากใยสังเคราะห์ เมื่อใช้แล้วมีความสะดวก รวดเร็วไม่ยุ่งยากในการเตรียมเส้นด้ายทำให้สมาชิก ไม่อยากเปลี่ยนแปลงการใช้วัสดุที่ลูกค้าต้องการ

5. สีเส้นของผ้าทอมีความสดใสไม่เป็นที่ยอมรับของลูกค้า ผู้นำกลุ่มพยายามให้สมาชิก ใช้สีสีย้อมกลมกลืนแต่สมาชิกมัก ให้ความสำคัญส่วนตัว ในการตัดสินใจเลือกสีเส้นด้าย

6. ไม่มีตลาดรองรับสินค้า ผ้าที่ทอจะเก็บและที่กลุ่มทอผ้าสถานที่จำหน่ายแต่ ไม่ได้มีสถานที่อื่นในการจำหน่ายยกเว้นจะออกไปขายผ้าตามงานของส่วนราชการจัดขึ้น

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรีมี 15 กลุ่ม อยู่ในพื้นที่ 15 หมู่บ้าน 8 อำเภอ การศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานการผลิตและศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาวัตถุดิบ และกระบวนการผลิตมีดังนี้

ข้อมูลพื้นฐาน การจัดตั้งแต่ละกลุ่มมีผู้นำเป็นสตรีทั้งหมด และมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสตรีมีอายุอยู่ระหว่าง 40-49 ปี การศึกษาของผู้ในกลุ่มส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมจากการประกอบอาชีพหลักที่ทำการเกษตร รายได้เฉลี่ย 2,500-3,400 บาท ต่อเดือน กลุ่มทอผ้าที่มีสมาชิกมากที่สุดคือ กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง และกลุ่มทอผ้าที่มีสมาชิกน้อยที่สุดคือ กลุ่มทอผ้าบ้านสระบัวแก้ว

สภาพปัจจุบันของการผลิตพบว่า กลุ่มทอผ้าทุกกลุ่มไม่มีการปลูกฝ้าย และส่วนใหญ่มีการเลี้ยงไหมเพื่อขายรังไหม การทอผ้าพื้นบ้านนิยมใช้เส้นด้ายจากใยสังเคราะห์ทุกกลุ่ม เนื่องจากสีไม่ตก มีสีให้เลือกมาก ไม่ยุ่งยากในการเตรียมเส้นด้าย และหาซื้อได้ง่าย อุปกรณ์การทอแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน กลุ่มที่มีสมาชิกมากจะมีความสามารถในการจัดเตรียมและใช้อุปกรณ์ได้ดีกว่า ส่วนกลุ่มที่มีสมาชิกน้อยจะใช้วัสดุที่มีในห้องถักในการจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องทอผ้าที่ใช้มี 2 ชนิด คือ กี่กระตุก และกี่พื้นเมือง กลุ่มที่ทอผ้าจากนิคมใช้กี่พื้นเมืองมากกว่ากี่กระตุก การทอผ้าแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ฝ้ายพื้นและผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ฝ้ายพื้นที่มีการผลิตได้แก่ ฝ้ายสำหรับตัดชุด ฝ้ายขาวม้า ฝ้ายคลุมไหล่ ฝ้ายสไบ ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปได้แก่ ยาม เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า ฝ้ายถุง ลวดลายที่ทอมีดังนี้ ฝ้ายพื้น ฝ้ายจิด ฝ้ายจก ฝ้ายมัดหมี่ ฝ้าย 2, 3, 4, 6 และ 8 ตะกอก ส่วนบรรจุภัณฑ์ทุกกลุ่มใช้ถุงพลาสติก และมีบางกลุ่มใช้กล่องกระดาษใส่ผ้าทอ ส่วนมาตรฐานการทอกำลังดำเนินการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จากสภาพปัจจุบันของการผลิตผ้าทอที่ใช้วัตถุดิบที่เป็นเส้นใยสังเคราะห์ไม่แตกต่างกันทุกกลุ่มในจังหวัดสุพรรณบุรี อาจเกิดจากกลไกของการตลาดและการผลิตเพื่อคำนึงถึงต้นทุนและผลกำไรมากกว่าคุณภาพและความต้องการของผู้บริโภค

ปัญหาของการผลิตผ้าทอ ปัญหาของทุกกลุ่มที่พบในการศึกษาคั้งนี้ คือ ขาดกำลังคนในการผลิต ส่วนใหญ่สมาชิกมีอายุมาก เด็กและเยาวชนไม่สนใจการทอผ้า ขาดเงินทุนหมุนเวียน ผลิตภัณฑ์ไม่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ไม่มีตลาดจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน ขาดความรู้ในการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง ซึ่งปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับการศึกษาของมหาวิทยาลัยศิลปากร (2544, หน้า 13) ที่การทอผ้าพื้นเมืองประสบปัญหาในด้านการรวมกลุ่มไม่เข้มแข็ง ขาดศักยภาพ ในการพัฒนาลวดลาย แปรรูปผลิตภัณฑ์ไม่ตอบสนองความต้องการของตลาด ขาดตลาดรองรับผลผลิต และไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางการรวบรวมข้อมูลการทอผ้าในเบื้องต้น การศึกษาในครั้งต่อไปควรผ้าทอแต่ละชนิดหรือศึกษากลุ่มทอผ้าแต่ละกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาผ้าทอและผลิตภัณฑ์ได้
2. การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผ้าทอและผลิตภัณฑ์ที่มีความน่าสนใจ เพราะมีปัญหาที่ต้องแก้ไขให้ผ้าทอมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

- วิบูลย์ ลีสุวรรณ พิติฐุ เจริญวงศ์ ฌัญญุภัทร จันทวิช และสมชาย นิลอาชิ. (2530). **ผ้าไทยพัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. (2543). **ผ้าพื้นเมืองในภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. (2544). **ผ้าพื้นเมือง-การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- แพทรีเซีย ชีสแมน แน่นหนา และวิณี พานิชพันธ์. (2536). **ผ้าเอเซียมรดกร่วมทางวัฒนธรรม : สายใยแห่งวัฒนธรรมไทยในศิลปะบนผืนผ้า**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.